

התיימרות? בישראל אין תקנים בבנייה הקובעים מה זה "ירוק" ולעתים מדובר בגימיק שיווקי בלבד

14:41 | 03.7.2008 **גיא ליברמן**

"אני לא חושבת שכל מי שמנסה למתג בנייה כירוקה משקר, אבל כשמציגים מערכות אשפה בלתי נראות כשיא הטכנולוגיה של בנייה ירוקה, איני רואה כיצד זה יתרום לנושא הסביבתי", אומרת ראש המחלקה לתפקוד פיסית בניינים במכון הלאומי לחקר הבנייה, פרופ' רחל בקר מהטכניון. בקר השתתפה באחרונה בדיון רב משתתפים בטכניון, שכותרתו "ישראל מחפשת תקן לבנייה ירוקה".

הכותרת הזאת מדברת בעד עצמה. ישראל עדיין לא נמצאת אפילו בשלב החיתולים של הבנייה הירוקה. כך למשל, הרשויות לא באמת מבינות מה זה "ירוק", למרות שלכולם ברור שמדובר במשהו "טוב".

"המצב עגום", אומרת בקר. "אין תקנות ברורות, ולא ברור אם בנייה ירוקה היא עוד סיסמה נחמדה או אולי משהו אמיתי, שאכן תורם להגברה של שימור משאבי הטבע והסביבה".

בעוד שרשויות השלטון ממשיכות לישון, השוק הפרטי התעורר מזמן ומיהר להגיב לטרנד החדש. המערכים השיווקיים קשובים לכל מגמה, ובהתאם לכך צובעים בירוק את כל הלוגואים, הסמלים, השמות והסיסמאות. "השכונה הירוקה", "הבית הירוק", "העיר הירוקה", "החברה הירוקה" - הכל הולך.

יש רק בעיה קטנה: המציאות הרבה פחות ירוקה מצבעי הלוגו והסמלים שמעטרים את השלטים והפרוספקטים.

התקן הישראלי 5281	
נקודות	תחום
29	אנרגיה
19	שימור קרקע
17	מים, שפכים וניקוז
27	נושאים סביבתיים אחרים
8	התרשמות המעריך
100	סה"כ נקודות

תקן Leed	
נקודות	תחום
14	פיתוח בר קיימא
5	מים
17	אנרגיה
13	חומרים
15	איכות אויר
5	חידושים
69	סה"כ ניקוד אפשרי

כבר לפני יותר מעשור זיהו הארגונים הירוקים סכנה גדולה לפעילותם, ושמה Greenwash. בתרגום עממי, הכוונה היא לציפוי דקיק בצבע ירוק. מדובר בפעולות שגופים, בעיקר כלכליים, רבים מהם מזהמים, נוקטים בשם איכות הסביבה, כשפועל אין להן כל תרומה סביבתית. "זה סוג של גיס חמישי מתוחכם", מספר פעיל סביבתי ותיק. לדבריו, "יש אבסורדים כמו חברות דלק שמכריזות על עצמן כירוקות, דבר שהוא מנוגד באופן בסיסי למהות שלהן. לצערנו, השיטות הללו נעשות מתוחכמות יותר ויותר".

אריסון ירוקה

בתחום הבנייה, ובעיקר בבנייה למגורים, נראה כי הטרנד המוביל בתקופה האחרונה הוא הטרנד הירוק. בחודשים האחרונים החליפה חברת שיכון ובינוי שבשליטת שרי אריסון את כל הלוגואים של החברה, כולל החברות הבנות, בלוגואים ירוקים. גם פרויקט המגורים Smile שבונה חברת אשר בפתח תקוה מתהדר בלוגו שכולו ירוק. מגדל המגורים למאיון העליון "מאייר", שייבנה בשדרות רוטשילד בתל אביב, ממתג עצמו, עוד לפני שהוצבה בו אבן אחת, כמגדל המגורים הירוק הראשון בישראל.

רוצים עוד? בבקשה: עיריות כפר סבא, יבנה ובקרוב ראשון לציון כבר הצהירו כי השכונות החדשות שייבנו בתחומיהן יהיו ירוקות. בכפר סבא משווקות חברות תיווך וחברות הבנייה שכונת מגורים כ"כפר סבא בירוק - השכונה הירוקה הראשונה בישראל".

גם חברות כמו אינטל והבנק הבינלאומי הראשון, שבונות כיום בניינים מרשימים, מגדירות אותם כירוקים. אבל השאלה הבסיסית, "מה זה בכלל ירוק?", לא ממש עולה על הפרק. נראה שיש לזה סיבה טובה.

המלצה בלבד

יש בישראל תקן לבנייה ירוקה (תקן 5281 של מכון התקנים הישראלי משנת 2005). אך כמו בכל מדינות העולם, כולל אירופה, מדובר בתקן ממליץ בלבד ולא מחייב, מה שמקל עד מאוד על היזמים. המעמד החוקי הרעוע של אותו תקן גורם לכך שאין אף גוף שבודק האם הבנייה מותאמת לתקן, מה שמאפשר לקבלנים להצהיר על פרויקט שהוא ירוק, גם כשהוא אינו כזה.

בתקן קיימים ארבעה סעיפים מתחומי האנרגיה, הקרקע, המים, השפכים, הניקוז וכן נושאים המוגדרים כ"סביבתיים שונים". הביצועים בכל תחום מקבלים ניקוד. מבנה שצבר יותר מ-55 נקודות יוגדר על פי התקן כ"ירוק". שיטה טובה? לא בטוח.

לטענת חוקרים מהטכניון, "ברור כי מבחינה כלכלית, יעדיף היזם המעוניין לבנות בניין ירוק להתמקד בתחומים שמעניקים ניקוד זול, ויימנע מהשקעות גדולות ככל שניתן. כך למשל, שיטת הניקוד הנוכחית מאפשרת לבנות בניין ירוק כמעט ללא התייחסות לחיסכון באנרגיה".

אף שרק כרבע מהתקן מוקדש לתחום האנרגיה, פרופ' בקר טוענת כי חשיבותו האמיתית גבוהה בהרבה: "תחום האנרגיה כולל 75%-70% מכל הפעולות שאנו יכולים לעשות על מנת לבנות בצורה ידידותית יותר לסביבה. תחום זה נחלק לשני חלקים: הראשון הוא המכשור. הכוונה היא למוצרים שאנו קונים כמו מייבשי כביסה, מכונות כביסה ועוד. ככל שמכשירים אלה יהיו בעלי תקינה סביבתית טובה יותר, כך נקטין את השימוש באנרגיה. התחום השני, סוג הבנייה, תלוי במתכננים ובקבלנים. החימום, הקירור, האורור, התאורה ואפילו תפעול המעליות נתונים לשליטת המתכננים. כיווני הבנייה, חומרי בנייה מבודדים ואלמנטים סולאריים יכולים להביא לחיסכון אמיתי באנרגיה".

הבלבול וחוסר ההסכמה לגבי התקנים, כמו גם ההצהרות הגורפות של גופים שונים על דבר היותם ירוקים, הובילו קבוצה רחבה של אנשי עסקים להקים את "המועצה הישראלית לבנייה ירוקה". קבוצה זו מבקשת לפתח קווים מנחים בתחום, וכן להעלות את הסטנדרטים הנהוגים בו.

המועצה היא חלק מהמועצה העולמית לבנייה ירוקה שנוסדה ב-98 בארה"ב, ויש לה סניפים בעשרות מדינות. "הזדמנות להיות חלק מייסוד המועצה הישראלית לבנייה ירוקה תייחד אותך כחלוץ באימוץ הבנייה הירוקה בישראל, ותייחד אותך לצד חברות בינלאומיות אחרות שבחרו להנהיג את השינוי", נכתב בדפי ההסבר של המועצה על עצמה.

למועצה העולמית תקן בנייה ירוק שפיתחה (תחת ראשי התיבות LEED), הנותן דגש לסעיפים שונים שמופיעים בתקן הישראלי. אבל באקדמיה לא מרוצים גם מתקן זה.

בדברי הסיכום של דיון שנערך בנושא בטכניון, נאמר כי "שיטת הניקוד בתקן LEED לא תמיד מובילה לבניינים השומרים על איכות הסביבה. אין דגש מספיק על חיסכון באנרגיה. תהליך קבלת ההכרה יקר ומסורבל, ולכן יזמים שמקפידים לבנות על פי הסטנדרטים מוותרים על ההכרה הרשמית. התקן הישראלי, למרות היותו עדיין לוקה בחסר, מביא בחשבון שיקולי מים ואנרגיה שהם מהותיים בישראל, ומתחשב בשיטות הבנייה המקובלות בישראל. לכן, לא יהיה נכון לאמץ את תקן ה-LEED כפי שהוא".

את היזמים והקבלנים בישראל הוויכוחים האלה לא ממש מעניינים. כך למשל, משווקי "מגדל מאיר" הנבנה בשדרות רוטשילד מגדירים אותו כמגדל המגורים הירוק הראשון בישראל, אלא שהוא אינו כולל מסתורי כביסה (למי שרוצה לחסוך את השימוש במייבש כביסה), וגם לא מאפשר הצבת דודי שמש.

"אתה באמת רוצה לראות כביסה מתנופפת בקומות הגבוהות של המגדלים בפארק צמרת? זה יהיה מכוער", ענתה בתדהמה יחצ"נית של חברת בנייה המגדירה עצמה ירוקה באחד מהפרויקטים במתחם היוקרתי שבין דרך נמיר לנתיבי איילון.

השורה התחתונה פשוטה: היזמים וחברות הבנייה בישראל מעדיפים סיסמאות, לוגואים וצבעים ירוקים, על פני המהות. פרופ' יאיר עציון מהיחידה לאדריכלות מדברית באוניברסיטת בן גוריון ניסח זאת כך: "הנושא הירוק הוא אמנם מאוד אופנתי, אך בפועל קיימת חוסר אכפתיות. הממשלה, העיתונות, המוסדות והקבלנים כולם אינם מתעניינים מספיק באיכות הסביבה. זה נוגע לכל לתחומי החיים שלנו, ולא רק בתחום הבנייה".